

هیچ کس را توان معرفت زهرای مرضیه نبوده و نیست، جز پروردگار هستی و خالصان اولیای او، که بلندای شناخت او، پرندهای تیزپرواز می طلبید رها شده از تمامی قیدها و بندها. که فاطمه سزای است از اسرار الهی.

بزرگ بانوی جهان اسلام به عنوان برترین زنان عالم همواره در کلام حضرات معصومان علیهم السلام به ویژه پیامبر گرامی اسلام مورد توجه و عنایت خاص بوده است؛ گاهی از او به عنوان برترین زنان عالم و گاهی به عنوان برترین زنان بهشتی یاد شده است.

نقل شده است که در آخرین لحظه های زندگانی رسول مکرم اسلام صلی الله علیه و آله، فاطمه علیها السلام به شدت گریه

راضی و خشنود نیستی که سید و بزرگ زنان جهانیان باشی؟ پس خندیدم و شاد شدم.

در روایت دیگری نقل شده است که حضرت فاطمه فرمود: در لحظه های آخر زندگانی وقتی پدرم صدای گریه من را شنید فرمود: «یا بنیة ائمه لیس احد من نساء العالمین اعظم رزیه منك فلاتکونی من ادنی امرأة صبرا انک سیده نساء اهل الجنة» (۲)

«دخترم! هیچ کدام از زنان جهان ارزش و مقام تو را ندارند. پس در صبر و بردباری همانند کمترین زنان نباش؛ زیرا تو سید و بزرگ زنان بهشتی.»

با توجه به دو روایت فوق، فاطمه زهرا به عنوان برترین زنان عالم هستی همواره به عنوان الگویی برتر

شاه رسل چو فاطمه گر دختری نداشت
بی شبهه آسمان حیا اختری نداشت
گر خلقت بتول نمی کرد کردگار
در روزگار شیر خدا همسری نداشت
از این دو هر یک ار نه به هستی قدم زدی
آن یک به راستی زنی، این شوهری نداشت
ما نیز بیاییم وضوی حضور گرفته، رو به قبله پا
فروتنی کامل زانوی ادب زده جرعه ای از این کوثر
بی پایان به کام جان بریزیم:

آموزه های اخلاقی از دواج

۱. مشورت با دختر

در ازدواج، دو نظر مشترکاً می توانند سعادت دنیا و آخرت را تأمین نماید: یکی نظر شخصی خود دختر است که خداوند اراده و اختیار به او داده تا خود در سرنوشت خود تصمیم بگیرد و دیگر رأی و نظر والدین، به ویژه پدر، به عنوان شخصی با تجربه های ارزشمند همراه با دلسوزی برای پاره تن خود. هرگاه این دو نظر در تعامل با یکدیگر قرار گیرد می تواند، ثمره های بس شیرین و سعادت بخش داشته باشد و سر بر تافتن از هریک پیامدهای ناگواری در پی دارد.

پیامبر بزرگ اسلام صلی الله علیه و آله همواره این اصل مهم تربیتی یعنی مشورت و تبادل افکار با دختر را به دقت رعایت می کرد و به امت اسلامی نیز سفارش می فرمود تا از ظلم و ستم دوران جاهلیت دوری گزینند و پدران و مادران بدون مشورت و رضایت دختران در امر ازدواج اقدامی نکنند.

در همین راستا، آن حضرت در ازدواج فاطمه علیها السلام با امام علی علیه السلام به مشورت و تبادل نظر با دخترش روی آورد و فرمود: «دخترم فاطمه! پسر عمویت علی علیه السلام از تو خواستگاری نموده است. پاسخ تو چیست؟» فاطمه علیها السلام به پدر احترام می کند که نظر شما چه می باشد؟

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «اذن الله فيه من السماء»؛ خدا از آسمان در این ازدواج اجازت فرمود.

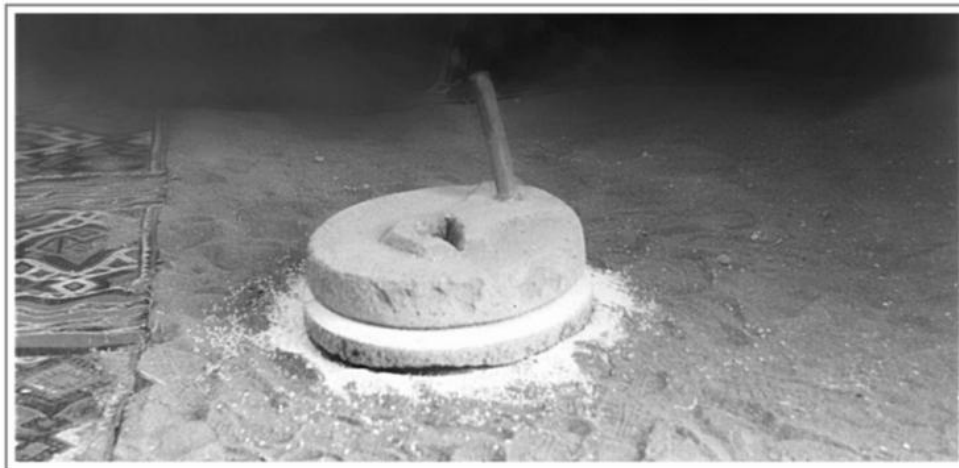
فاطمه علیها السلام گفت: «رضیت بما رضی الله لی و رسوله»؛ خشنودم به آنچه که خدا و پیامبر او برای من رضایت دادند. (۳)

دختران و پسران جوان ما به خوبی می دانند که ازدواج با چه کسانی مورد رضایت خداوند و پیامبر اوست و در مقابل، خداوند و پیامبر صلی الله علیه و آله با ازدواج با چه کسانی مخالف و ناراضی هستند.

۲. احترام به نظر پدر

از آنجا که هیچ پدر و مادری نیست که آرزوی خوشبختی و سعادت فرزندان خود را نداشته باشد، از این رو دختران و پسران نباید در خیرخواهی آنان تردید کنند و نظر آنان را نادیده بگیرند.

حضرت زهرا علیها السلام پس از مشورت پدر با او، به پدر

آموزه های اخلاقی خانواده در مکتب تربیتی فاطمه علیها السلام

خدا مراد سلیمیان

می کرد. پیامبر رحمت وقتی صدای گریه دختر خود را شنید او را به نزدیک خود فرا خوانده مطالبی را آهسته به او منتقل فرمود. که در آن شدت گریه، تبسمی بر لبان فاطمه نشست. بعدها وقتی سبب آن خنده را میان گریه پرسیدند فرمود: «فبکیت البكاء الذی رأیت فلما رأی حزنی سارنی الثانية فقال صلی الله علیه و آله: یا فاطمه اما ترضین ان تکونی سیده نساء العالمین؟ فضحکت» (۱)

وقتی حال رسول خدا را آن چنان دیدم گریستم، گریه ای که دیدید. وقتی پدرم حزن و اندوه مرا مشاهده فرمود، دوباره با من نجوا کرد و فرمود: ای فاطمه آیا

مطرح بوده و هست که ابعاد وجودی آن بزرگوار فراتر از حضور در زمان و مکانی خاص است. به این عنوان که فضایل اخلاقی انسان هرگز اسیر زمان و مکان نمی شود. این الگوی فضیلت برای همیشه تاریخ، شایستگی پیروی و متابعت را داراست. فراگیری درس زندگی در مکتب انسان ساز این بانوی نمونه، توفیقی بس ارجمند و بزرگ است که هرکس را نصیب نمی شود. تنها کسانی لیاقت حضور در این وادی عشق را دارند که جان خویش را سرشار از محبت او و فرزنداناش کرده باشند.

احترام نموده رأی و نظر پدر را محترم شمرد و سپس عرض کرد: «یا رسول الله انت اولی یماتری» (۴) «ای رسول خدا تو از من سزاوارتری که اظهار نظر کنی.» البته، والدین نیز وقتی ببینند پسر یا دختر در انتخاب خود خطا نکرده‌اند و مورد مناسبی را برگزیده‌اند نظر خود را بر آن‌ها تحمیل نمی‌کنند.

۳. پای‌بندی به ارزش‌های والای انسانی

از آن جایی که پایه تربیت انسان‌های نسل‌های آینده، در امر مقدس ازدواج گذاشته می‌شود، توجه و پای‌بندی به ارزش‌های انسانی و اخلاقی از اساسی‌ترین اموری است که مورد توجه دختر و پسر قرار می‌گیرد. سلامت جسم و جان و دین و ایمان، از مهم‌ترین مسائل در این زمینه است. به همین دلیل، وقتی بزرگان و ثروتمندان قریش به خواستگاری آن حضرت آمدند، جواب رد شنیدند. ولی وقتی علی (ع) ایمان مجسم، که به ظاهر مال و ثروتی از دنیا نداشت، ولی از عظمت و بزرگی روح برخوردار بود، به خواستگاری زهرا (ع) آمد، آن بزرگوار جواب مثبت داد.

۴. حالات معنوی و توجه به آفریدگار هستی

شب ازدواج و آغازین لحظه‌های شروع یک زندگی نوین برای هر زن و مردی شیرین و خاطره‌انگیز است، ولی متأسفانه برخی این لحظه‌های شیرین را به انواع گناه و معاصی می‌آیند و می‌پندارند که هرگونه زشتی‌ها و مفاسدی می‌تواند مجاز باشد. غافل از این‌که، وقتی آغاز زندگی مشترک و فصل جدید حیات با گناه و نافرمانی خدا آغاز شود، ثمراتی بس تلخ و رنج‌آور و فرجامی ناخوشایند خواهد داشت. و فراموش نمی‌شود که در مواقع حساس امتحانات الهی سخت و دشوارتر از زمان‌های عادی است، البته، دختران و پسرانی که در نگاه خود به آینده‌ای سعادت‌مند فکر می‌کنند، حتی الامکان از فراهم شدن زمینه گناه جلوگیری می‌کنند.

حال ببینیم کامل‌ترین الگوی بانوان جهان در آن شب خاطره‌انگیز چه حالاتی داشت؟

نقل شده است در شب ازدواج، حضرت علی (ع) همسرگرمی خود را نگران و گریان دید؛ پرسید: چرا ناراحتی؟ پاسخ داد: «تفکرت فی حالی و امری عند ذهاب عمری و نزولی فی قبری فشیئت دخولی فی فراشی بمنزلی کدخولی الی لحدی و قبری فانشدک الله ان قمت الی الصلاة فنعبد الله تعالی هذه الليلة...» درباره‌ی حال و رفتار خویش تفکر کردم، به یاد پایان عمر خویش و منزلگاه دیگر به نام قبر افتادم که امروز از خانه پدر به خانه‌ی شما منتقل شدم و روزی دیگر از این جا به طرف قبر و قیامت خواهیم رفت.

در این آغازین لحظه‌های زندگی، تو را به پروردگار سوگند می‌دهم که بیا تا به نماز بایستیم تا باهم در این

شب خدا را عبادت کنیم. (۵)

و به راستی زندگی که این‌گونه آغاز شد، ارزش آن را دارد که ثمرات آن بهترین و گرانبهاترین انسان‌ها باشد که در تاریخ بشری بی‌مانند و نزد خداوند گران‌ترین باشند.

آداب همسر داری

۱. مقدم داشتن همسر بر خود

وقتی زن و مرد به عقد یکدیگر در آمدند خداوند محبت آن دو را به دل یکدیگر می‌اندازد. گویی یک روح در دو بدن می‌شوند. و از این پس، برای گرم‌تر کردن کانون خانواده به نکات فراوانی می‌بایست توجه شود. از جمله آن‌ها ایثار و از خودگذشتگی است؛ به این معنا که برای تأمین و تداوم سعادت خانواده دیگری را بر خود مقدم داشته، برخی از حقوق خود را نادیده بگیرد.

در یکی از روزها، صحبگهان امام علی (ع) به همسر عزیزش فرمود: فاطمه جان! آیا غذایی داری تا از گرسنگی بیرون آیم؟ فاطمه پاسخ داد: نه. به خدایی که پدرم را به نبوت و شما را به امامت برگزید سوگند، دو روز است که در منزل غذایی کافی نداریم، آنچه بود به شما و فرزندانم دادم و خود از غذای اندک موجود، استفاده نکردم. امام با تأسف فرمود: فاطمه جان! چرا به من اطلاع ندادی تا به دنبال تهیه غذا بروم؟

فاطمه (ع) فرمود: «یا ابا الحسن انی لاستحیی من الهی ان اکلف نفسک ما لا تقدر علیه.» «ای ابا الحسن! من از پروردگار خود حیا می‌کنم که چیزی را که تو بر آن توان و قدرت نداری، از تو درخواست نمایم.» (۶)

۲. تقسیم کار در زندگی

یکی از عوامل شادابی و تکامل خانواده‌ها تعیین حدود مسئولیت افراد در خانواده است. البته، تعیین این مسئولیت‌ها بنابر شایستگی‌ها و توانمندی‌هایی است که خداوند در انسان به ودیعه نهاده است. با تقسیم کار، عدالت اجتماعی در محیط خانواده سعادت می‌آفریند و زن را از دخالت در اموری که سزاوار نیست باز می‌دارد. امام باقر (ع) فرمود: حضرت فاطمه (ع) کارهای منزل را با حضرت علی (ع) این‌گونه تقسیم کردند: خمیر کردن آرد و تمیز کردن و جارب زدن منزل به عهده فاطمه باشد و کارهای بیرون منزل از قبیل جمع‌آوری هیزم و مواد اولیه غذایی را علی (ع) انجام دهد.

امام صادق (ع) فرمود: این تقسیم کار با اشاره رسول خدا (ص) انجام گرفت، آن‌گاه که رسول خدا (ص) فرمود: کارهای داخل منزل را فاطمه (ع) و کارهای بیرون منزل را علی (ع) انجام دهد. حضرت زهرا با خوشحالی فرمود: «فلا یعلم ما داخلی من السرور الا الله با کفائی رسول الله تحمل رقاب الرجال.» (۷) «جز خدا کسی نمی‌داند که از این تقسیم کار تا چه اندازه خوشحال شدم؛ زیرا رسول خدا مرا از انجام کارهایی که مربوط به

مردان است بازداشت.» و شاید خوشحالی آن حضرت از این جهت بود که از برخورد با نامحرم به دور خواهد ماند، چه این‌که کار کردن غیر ضروری زنان و اختلاط زنان با مردان با روح تقوا بیگانه است.

در روایتی دیگر آن حضرت در پاسخ پدر بزرگوارشان که پرسیده بود: در کدام لحظه زن به خداوند نزدیک‌تر است؟ فرمود: «ادنی ما تكون من ربها ان تلزم قعر بیتها...» (۸) «نزدیک‌ترین حالات زن به خداوند زمانی

دختران و پسران جوان ما به خوبی می‌دانند که ازدواج به چه کسانی مورد رضایت خداوند و پیامبر اوست و در مقابل، خداوند و پیامبر با ازدواج با چه کسانی مخالف و نازشی‌اند.

است که در خانه خود می‌ماند.»

البته، روشن است در مواردی خروج زن از خانه ضرورت پیدا می‌کند. مثل مواردی که آن بانوی بزرگوار برای دفاع از حقوق غصب شده خود و شوهرش به مسجد یا دارالخلافه رفت و یا امور ضروری دیگر و... و آنچه از آن مذمت شد، بیرون رفتن‌های غیر ضروری دختران و زنان است که قطعاً پیامدهای ناگواری به دنبال خواهد داشت و متأسفانه امروزه بسیار شاهد این‌گونه امور هستیم.

۳. رعایت ادب و احترام نسبت به همسر

در روایتی آمده است آن حضرت ملاک و معیار ارزشمندی انسان را در مهربانی با همسر و نرمی با دیگران ذکر کرده است:

«بهترین شما کسی است که در برخورد با مردم نرم‌تر و مهربان‌تر باشد و ارزشمندترین مردم کسانی هستند که با زنان خود بخشنده‌اند.

مردم نرم‌تر و مهربان‌تر باشد و ارزشمندترین مردم کسانی هستند که با زنان خود مهربان و بخشنده‌اند.» (۹)

و آن‌گاه که می‌خواهد شدت علاقه و وفاداری خود را به شوهر مظلومش ابراز نماید می‌فرماید: «علی‌جان! جانم فدای تو، و جان و روح من سپر بلاهای جان تو، ای اباالحسن! همواره با تو خواهم بود، اگر تو در خیر و نیکی به سر می‌بری با تو خواهم زیست و یا اگر در سختی و بلاها گرفتار شدی باز هم با تو خواهم بود.» (۱۰)

به خلاف عشق‌های ظاهری و دروغین، که تنها در هنگام عافیت و شادی ابراز می‌شود، نه در هنگام مشکلات و ناراحتی‌ها.

۴. تحمل مشکلات و سختی‌ها

الف. تحمل گرسنگی: پیامبرگرامی اسلام ﷺ روزی وارد منزل فاطمه علیها السلام شد و فرمود: دخترم در چه حالی و چگونه زندگی می‌کنی؟ پاسخ شنید: «درد و گرسنگی بی‌تابم کرده و هر لحظه رو به فزونی است و غذایی ندارم تا رفع گرسنگی کنم» رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «دخترم آیا راضی نیستی که بزرگ زنان جهانیان باشی؟» (۱۱)

برهنه پا و سرانند در ولایت عشق که قوتشان همه جوع است و جامه عریانی

ب. تحمل کمبودهای زندگی

ای خوش آنان که دل از غیر تو پرداخته‌اند در همه عمر بجز مهر تو نشناخته‌اند جان فدای سر آن طرفه حریفان که زشوق نقد هستی همه در پای تو در باخته‌اند

نازم آنان که چو عنقا زنهانخانه عشق

رایت فقر بر این نه فلک افراخته‌اند حضرت زهرا علیها السلام روزی در خدمت پدر از مشکلات زندگی و کمبودهای رفاهی سخن به میان آورد و فرمود: «ای رسول خدا من و پسر عموم چیزی از وسایل رفاهی نداریم، مگر پوست گوسفندی که شب‌ها بر روی آن می‌خوابیم و روزها بر روی آن شتر خود را علف می‌دهیم.»

رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «دخترم صبر و تحمل داشته باش، زیرا موسی بن عمران ده سال با همسرش زندگی کرد و فرشی جز یک قطعه عباي قبطوانی نداشتند.» (۱۲)

لازم به یادآوری است همسرانی که امور رفاهی فراوانی به شوهران خود تحمیل می‌کنند، غافلند از این که توانایی‌های انسان حد و مرزی دارد و اگر شخص نتوانست از راه مشروع توقعات همسرش را برآورده کند به ناگزیر از راه‌های نامشروع آن‌ها را تأمین می‌نماید و چه خسارتی از این بزرگ‌تر که زن با توقعات نایبجای خود، پای اموال شبهه‌ناک و حرام را به خانه خود باز نماید. البته، فلسفه این ساده‌زیستی را در حکایت زیر به خوبی می‌توان دریافت:

«سلمان فارسی می‌گوید: روزی حضرت زهرا علیها السلام را دیدم که چادری وصله‌دار و ساده بر سر دارد. در شگفتی ماندم و گفتم: عجباً دختران پادشاه ایران و قیصر روم بر کرسی‌های طلایی می‌نشینند و پارچه‌های زرین به تن می‌کنند، و این دختر رسول

خداست که نه چادرهای گران‌قیمت بر سر دارد و نه لباس‌های زیبا!

حضرت فاطمه علیها السلام پاسخ داد: «ای سلمان! خداوند بزرگ، لباس‌های زرین و تخت‌های طلایی را برای ما در روز قیامت ذخیره کرده است.» (۱۳)

اگر دل از غم دنیا جدا توانی کرد نشاط و عیش به باغ بقا توانی کرد اگر به آب ریاضت برآوری غسلی همه کدورت دل را صفا توانی کرد ز جایگاه هوس گر بیرون نهی گامی نزول در حرم کبریا توانی کرد و گر زهستی خود بگذری یقین می‌دان که عرش و فرش و فلک زیر پا توانی کرد.

پی‌نوشت‌ها

۱. علامه مجلسی، بحارالانوار، ج ۳۷، ص ۶۷ و ج ۲۳، ص ۵۱
۲. شیخ صدوق، کمال‌الدین، ص ۲۶۲
۳. محمد دشتی، نهج‌الحیاء، ص ۲۸
۴. بحارالانوار، ج ۲۳، ص ۹۹
۵. محمد دشتی، نهج‌الحیاء، ص ۳۵
۶. بحارالانوار، ج ۳۷، ص ۱۰۳ و ج ۹۳، ص ۱۴۷
۷. وسایل‌الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۲۳
۸. بحارالانوار، ج ۲۳، ص ۹۲
۹. نهج‌الحیاء، ص ۱۵۷
۱۰. همان، ص ۱۲۷
۱۱. بحارالانوار، ج ۲۳، ص ۳۷
۱۲. نهج‌الحیاء، ص ۲۹۷
۱۳. بحارالانوار، ج ۸، ص ۳۰۳

فدک ارثیه السهی

مسلمانان فتح شد، و بر طبق قوانین اسلام در جایی که بدون جنگ مفتوح گردد، از اموال خالصه رسول خدا محسوب می‌شود. (۱)

پس در این که فدک از اموال خالصه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بوده است تردیدی نیست. این‌گونه املاک از اموال دولت اسلامی محسوب می‌شد و در اختیار حاکم شرع اسلامی قرار می‌گرفته و در مورد مصرف آن‌ها اختیار تام داشت. حق داشت در هر موردی که صلاح بداند به مصرف برساند. اگر مصالح عالیه اسلام و حکومت اسلامی اقتضا می‌کرد حق داشت قطعه یا قطعاتی از آن را به کسی واگذار کند که از عواید آن بهره‌مند گردد و حق داشت حق آباد کردن و بهره‌برداری از زمین‌های بایر آن را مجاناً یا در مقابل پرداخت مالیات به کسی واگذار کند. می‌توانست از درآمد آن‌ها به بودجه حکومت اسلامی و تأمین حوایج عمومی کمک کند. حتی حق داشت قطعه یا قطعاتی

در اطراف مدینه قریه‌ای است به نام فدک. در روزگار قدیم ده آباد و پر درختی بوده است. دارای درختان خرماي فروان و چشمه‌های جوشان و املاک آباد و قابل توجهی بود. این قریه در تصرف یهود بود. در سال هفتم هجری، که خیبر برای مسلمانان فتح شد، یهودیان فدک، مرعوب فتوحات آن شده شخصی را نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله فرستاده تقاضای صلح نمودند. رسول خدا صلی الله علیه و آله تقاضایشان را قبول کرد و در میان آنان قرارداد صلح به امضا رسید. بدین وسیله، یهودیان فدک تحت الحمايه مسلمانان قرار گرفتند. یهودیان فدک در مقابل قرارداد صلح، نصف زمین‌های فدک را به رسول خدا واگذار نمودند.

به شهادت تاریخ، براساس قرارداد، نصف مجموع اراضی، درختان و اموال یهودیان در اختیار رسول خدا قرار گرفت. لذا فدک بدون توسل به جنگ برای